

Лабораторна робота 6

ТЕОРІЯ ІГОР. ОПТИМАЛЬНЕ РІШЕННЯ ГРИ ДВОХ ОСІБ З НУЛЬОВОЮ СУМОЮ

Мета: ознайомлення з теорією ігор, стратегія гри двох осіб з нульовою сумою.

Основні теоретичні відомості

У теорії ігор розглядаються ситуації, пов'язані з прийняттям рішень, в яких два розумних противника мають конфліктуючі цілі. До числа типових прикладів відноситься рекламування конкуруючих товарів і планування військових стратегій протиборчих армій. Ці ситуації прийняття рішень відрізняються від розглянутих раніше, де природа не розглядається в ролі недоброзичливця.

В ігровому конфлікті беруть участь два противника, іменовані *гравцями*, кожен з яких має певну множину (кінцеве або нескінченне) можливих виборів, які називаються *стратегіями*. З кожною парою стратегій пов'язаний *платіж*, який один з гравців виплачує іншому. Такі ігри відомі як *гри двох осіб з нульовою сумою*, так як виграш одного гравця дорівнює програшу іншого.

У такій грі достатньо задати результати у вигляді платежів для одного з гравців.

При позначенні гравців через A та B з числом стратегій m і n відповідно гру зазвичай представляють у вигляді матриці платежів гравцеві A :

	B_1	B_2	...	B_n
A_1	a_{11}	a_{12}	...	a_{1n}
A_2	a_{21}	a_{22}	...	a_{2n}
...	...	...	...	...
A_m	a_{m1}	a_{m2}	...	a_{mn}

Таке уявлення матричної гри означає, що якщо гравець A використовує стратегію i , а гравець B - стратегію j , то платіж гравцеві A становить a_{ij} , отже, гравцеві B - $-a_{ij}$.

Оптимальне рішення гри двох осіб з нульовою сумою

Оскільки гри беруть свій початок в конфлікті інтересів, оптимальним рішенням гри є одна або кілька таких стратегій для кожного з гравців, при цьому будь-яке відхилення від даних стратегій не покращує плату того чи іншого гравця. Ці рішення можуть бути у вигляді єдиної *чистої* стратегії або декількох стратегій, які є *змішаними* відповідно до заданих можливостей. Розглянуті нижче приклади демонструють перераховані ситуації.

Приклад: Дві компанії A і B продають два види ліків проти грипу. Компанія A рекламує продукцію на радіо (A_1), телебаченні (A_2) і в газетах (A_3). Компанія B , на додаток до використання радіо (B_1), телебачення (B_2) і газет (B_3), розсилає також поштою брошури (B_4). Залежно від уміння і інтенсивності проведення рекламної кампанії, кожна з компаній може залучити на свою сторону частину клієнтів конкуруючої компанії. Наведена нижче матриця характеризує відсоток клієнтів, залучених або втрачених компанією A .

	B_1	B_2	B_3	B_4	Мінімуми рядків
A_1	8	-2	9	-3	-3
A_2	6	5	6	8	5
A_3	-2	4	-9	5	-9
Максимуми стовпців	8	5	9	8	
МІНІМАКС					

Рішення гри засновано на забезпеченні *найкращого результату з найгірших* для кожного гравця. Якщо компанія A вибирає стратегію A_1 , то незалежно від того, що робить компанія B , найгіршим результатом є втрата компанією A 3% ринку на користь компанії B . Це визначається мінімумом елементів першого рядка матриці платежів. Аналогічно при виборі стратегії A_2 найгіршим результатом для компанії A є збільшення ринку на 5% за рахунок компанії B . Нарешті, найгіршим результатом при виборі стратегії A_3 є втрата компанією A 9% ринку на користь компанії B . Ці результати містяться в стовпці "Мінімуми рядків". Щоб досягти найкращого результату з найгірших, компанія A вибирає стратегію A_2 , так як вона відповідає найбільшому елементу стовпчика "Мінімуми рядків".

Розглянемо тепер стратегії компанії В. Так як елементи матриці є платежами компанії А, критерій *найкращого результату з найгірших* для компанії В відповідає вибору мінімаксного значення. В результаті приходимо до висновку, що вибором компанії В є стратегія В₂.

Оптимальним рішенням у грі є вибір стратегій А₂ і В₂, тобто обом компаніям слід проводити рекламу на телебаченні. При цьому виграш буде на користь компанії А, так як її ринок збільшиться на 5%. У цьому випадку говорять, що *ціна гри* дорівнює 5% і що компанії А і В використовують стратегії, відповідні *седлової точки*.

Рішення, що відповідає седловій точці, гарантує, що жодної компанії немає сенсу намагатися вибрати іншу стратегію. Дійсно, якщо компанія В переходить до іншої стратегії (В₁, В₃ або В₄), то компанія А може зберегти свій вибір стратегії А₂, що призведе до більшої втрати ринку компанією В (6 або 8%).

З тих же причин компанії А немає резону використовувати іншу стратегію, бо якщо вона застосує, наприклад, стратегію А₃, то компанія В може використовувати свою стратегію В₃ і збільшити свій ринок на 9%. Аналогічні висновки мають місце, якщо компанія А буде використовувати стратегію А₁.

Оптимальне рішення гри, що відповідає седловій точці, не обов'язково має характеризуватися чистими стратегіями. Замість цього оптимальне рішення може вимагати змішування випадковим чином двох або більше стратегій, як це зроблено в наступному прикладі.

Приклад: Два гравця А і В грають в гру, засновану на під-киданні монети. Гравці одночасно і незалежно один від одного вибирають герб (Г) або решку (Р). Якщо результати двох підкидань монети збігаються (тобто ГГ або РР), то гравець А отримує один долар від гравця В. Інакше гравець А платить один долар гравцеві В.

Наступна матриця платежів гравцеві А показує величини мінімальних елементів рядків і максимальних елементів стовпців, відповідних стратегій обох гравців.

	В _Г	В _Р	Минимумы строк
А _Г	1	-1	-1
А _Р	-1	1	-1
Максимумы столбцов	1	1	

Максиміна і мінімаксна величини (ціни) для цієї гри дорівнюють -1 дол. та 1 дол. відповідно. Так як ці величини не рівні між собою, гра не має рішення в чистих стратегіях. Зокрема, якщо гравець А використовує стратегію АГ, гравець В вибере стратегію ВР, щоб отримати від гравця А один долар. Якщо це трапиться, гравець А може перейти до стратегії АР, щоб змінити результат гри і отримати один долар від гравця В. Постійне спокуса кожного гравця перейти до іншої стратегії вказує на те, що рішення у вигляді чистої стратегії неприйнятно. Замість цього обидва гравці повинні використовувати належну випадкову комбінацію своїх стратегій. У розглянутому прикладі оптимальне значення ціни гри знаходиться десь між максиміною та мінімаксною цінами для цієї гри:

Максиміна (нижня) ціна $\leq$ ціна гри $\leq$ мінімаксна (верхня) ціна.

Отже, в даному випадку ціна гри повинна лежати в інтервалі [-1, 1], що вимірюється в доларах.

Задачі до лабораторної роботи

Свій варіант задачі слід отримати у викладача. До отриманої задачі написати програму її рішення, в звіті навести код програми, вивести результат (оптимальна альтернатива).

1. Визначте рішення, яке визначається сідловою точкою, відповідно чисті стратегії та ціну гри для наступних ігор, в яких платежі задані для гравця А.

a)

	B_1	B_2	B_3	B_4
A_1	8	6	2	8
A_2	8	9	4	5
A_3	7	5	3	5

b)

	B_1	B_2	B_3	B_4
A_1	4	-4	-5	6
A_2	-3	-4	-9	-2
A_3	6	7	-8	-9
A_4	7	3	-9	5

2. У наступних іграх задані платежі гравцеві А. Вкажіть область значень для параметрів p і q , при яких пара (2, 2) буде сідловою точкою в кожній грі.

a)

	B_1	B_2	B_3
A_1	1	q	6
A_2	p	5	10
A_3	6	2	3

b)

	B_1	B_2	B_3
A_1	2	4	5
A_2	10	7	q
A_3	4	p	6

3. Вкажіть область, якій належить ціна гри в кожному з наступних випадків, припускаючи, що платежі задані для гравця А.

a)

	B_1	B_2	B_3	B_4
A_1	1	9	6	0
A_2	2	3	8	4
A_3	-5	-2	10	-3
A_4	7	4	-2	-5

b)

	B_1	B_2	B_3	B_4
A_1	-1	9	6	8
A_2	-2	10	4	6
A_3	5	3	0	7
A_4	7	-2	8	4

c)

	B_1	B_2	B_3
A_1	3	6	1
A_2	5	2	3
A_3	4	2	-5

d)

	B_1	B_2	B_3	B_4
A_1	3	7	1	3
A_2	4	8	0	-6
A_3	6	-9	-2	4

4. Дві фірми виробляють два конкуруючих товари. Кожен товар в даний час контролює 50% ринку. Поліпшивши якість товарів, обидві фірми збираються розгорнути рекламні кампанії. Якщо вони не будуть цього робити, то існуючий стан ринку не зміниться. Однак якщо будь-яка фірма буде більш активно рекламувати свої товари, то інша фірма втратить відповідний відсоток своїх споживачів. Дослідження ринку показує, що 50% потенційних споживачів отримують інформацію за допомогою телебачення, 30% - через газети і 20% - по радіо.

- а) Сформулюйте задачу у вигляді гри двох осіб з нульовою сумою і виберіть відповідні кошти реклами для кожної фірми.
- б) Вкажіть інтервал значень, якому належить ціна гри. Чи може кожна фірма діяти з єдиною чистою стратегією?

Контрольні питання:

1. Дати визначення поняттю прийняття рішень.
2. Критерій найкращого результату з найгірших.
3. Дати визначення седлової точки.
4. Поясніть теорію ігор.
5. Що таке стратегія?
6. Ціна гри.